



Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi Thomae tomi quinque

Accvratam Qvæstionvm D. Thomæ, Ab LXXXIV. Vsqve ad finem: &
Disputationum de virtute Pœnitentiæ, De Clauibus, De Sacramentis
Pœnitentiæ, & Extremæ Vnctionis, De Purgatorio, Suffragiis & Indulgentiis,
expositionem complectens : Accesserunt Indices quinque: ... Postremus

Suárez, Francisco

[Köln], 1616

Sectio 1. Vtrum qui mortaliter peccavit teneatur sub præcepto de peccato
conteri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93815)

quodam præcissione sumantur. Nam secundum rem idem actus poenitentiae potest esse de mortalibus & de venialibus peccatis, generaliter omnia detestando vno actu sub communi ratione offensæ diuinæ, vel alicuius malitiæ moralis, & tunc solū distinguitur poenitentia venialium, & mortalium secundum rationem, & habitudinem ad diuersa peccata. Aliquando vero potest esse actus poenitentiae de solis mortalibus, vel formaliter de solis venialibus, & tunc, licet poenitentia mortalium ex ea parte, qua est de maiori malo, videatur esse maior, re tamē vera illa, quæ est de venialibus, est perfectior cæteris paribus. Vnde virtute cōpletitur poenitentiam mortalium, nō vero è cōuerso. Hæc vero differentia tantū est secundū magis & minus, si eadem ratio formalis detestandi retineatur: quæ omnia cōstant ex superius dictis de actibus poenitentiae virtutis. Si vero sit sermo de poenitentia exteriori, solum potest esse diuersitas, quia grauior postulat magisq; necessaria est de mortalibus, quā de venialibus peccatis. Et hæc omnia vera sunt tam ante baptismum, quam post baptismum, & tam tempore legis gratiæ, quā scripturæ, ante, vel post circumcisionem, & in tempore legis naturæ, ante, vel post remedium originale peccati. Ac denique, etiā si nullum fuisset originale peccatum, haberet locutus ille distinctionis modus.

Non ergo de ea re locutus est Augustinus, sed distinxit tres actus seu modos poenitentiae, quos pro diuersis hominibus Ecclesia exercet. Vnus est pro catechumenis, quos Ecclesia præparat ad baptismum per actus aliquos poenitentiae exterioris, ne obicem ponat, & in eis nō distinguit inter peccata mortalia, & venialia: quia ad prædictum finem necessariū nō est, quia remedium baptismi de se æquē tollit peccata mortalia, ac venialia, remoto obice. Et hæc vocata est ab Augustino poenitentia ante baptismum. Alius modus poenitentiae est pro hominibus iam baptizatis, mortuis tamen spiritualiter. Et hæc poenitentia proprie ac per se consistit in cōfessione, & satisfactione sacramentali: nam his hominibus necessaria est, & pro illis est per se primo instituta, licet propter excellentiam illius remedii complectatur etiā venialia. Tertium genus hominum est, qui & baptizati sunt, & iusti, qui re & merito dicuntur esse vna membræ Ecclesiæ, & quia hi sapius venialiter delinquant, ideo pro his leuiora remedia sunt instituta, vt supra vidimus: & hæc specialiter vocatur poenitentia venialium peccatorum. Et ita est facilis diuisio, & ratio ob quam post baptismū distincta fuerint ab Augustino illa duo membra, & non antea.

Circa solutionem ad 2. notanda est illa propositio, Diuum Thomam respondere argumento, supponendo metaphoram illam, qua dicitur poenitentia secunda tabula post naufragium, conuenire sacramento poenitentiae comparatione baptismi, qui est prima tabula. Quia vero accommodari etiam potest poenitentiae virtuti comparatione innocentiae, vt supra dictum est, iuxta doctrinam eiusdem D. Thomæ in quæst. 84. articulo 6. ideo addendum est, poenitentiam ante baptismum, si sit de mortalibus, vocari secundam tabulam, non comparatione baptismi, sed comparatione innocentiae, seu amoris, & obedientiae erga Deum.

Circa solutionem ad 2. notanda est illa propositio, Poenitentia, qua delet peccata mortalia, delet etiam venialia, sed non conuertitur. Ex qua colligit D. Thomas hæc duo differre sicut perfectum, & imperfectum. Vtrumque autem videtur esse contra superius dicta: nam diximus contritionem de mortalibus non necessario includere venialia: è conuerso vero detestationem venialium esse virtuales detestationem mortalium, & delere illa, si sit contritio. Ex quo paulo antea inferebamus, cæteris paribus perfectiorem esse internam poenitentiam de venialibus, quam de mortalibus. Respondetur, D. Thomam loquutum

Explicatur
Diui Tho.
propositio.

esse de exterioribus remediis poenitentiae, quæ sunt in Ecclesia pro mortalibus peccatis, vel pro solis venialibus, & in hoc sensu nulla est difficultas. Generalius tamen loquendo dicendum est, aliud esse loqui de remedio contra peccatum secundum se, seu in specie, aliud vero in particulari, & indiuiduo: nā priori modo verum est, omnem poenitentiam, quæ sufficit ad delenda mortalia, sufficere ad delenda venialia, si tamē ad illa applicetur, & ita cōtritio de se, ad vtraq; delenda sufficit: quauis cōtritio in particulari talis esse possit, vt nō sufficiat ad delenda venialia, quia ad illa non applicatur, sicut etiam aliqua absolutio, vel confessio potest esse tollere mortalia, & non venialia, si non sint illi applicata in ratione materiæ. Et in eodem sensu verum est poenitentiam, quæ secundū speciem suā est poenitentia mortalium, perfectiorem esse, quam quæ est tantum venialium: quia illa prior de se etiam extenditur ad venialia. Quod si in indiuiduo interdum est minus perfecta, ideo est, quia non extenditur ad venialia. E contrario vero cōtritio venialium censetur perfectior in indiuiduo, quia ex specie sua potest delere mortalia, & virtualiter saltem illa attingit, & destruit.

DISPVATIO XV.

De præceptis virtutis poenitentiae.

Hæc disputatio necessaria hoc loco visa est ad complementum huius prioris partis de virtute poenitentiae: nam obligatio poenitentiae antiquior est quam sacramentum, tanquam ipsi virtuti per se annexa. Duo autem sunt munera poenitentiae. Vnum est satisfacere pro culpa, seu disponere hominem ad illius remissionem obtinendam: quod per internum actum contritionis maxime fit. Aliud est satisfacere pro pena, quæ manet remissa culpa: quod etiam per actus externos fit. Et de vtroq; munere dicendum est, an sub præceptum cadat, & quo tempore.

SECTIO I.

Verum qui mortaliter peccauit, teneatur sub præcepto de peccato conteri.

Partem negantem docuit Victoria, vt referunt alii moderniores Thomistæ. Dicebat enim ille, poenitentiam quidem esse necessariam ad iustificationem, & salutem æternā necessitate mediū, ideoque, si non habeatur, hominem damnari, non propter nouum peccatum, sed propter antiquum, quod commisit. Neque oportere obligationes, & peccata multiplicare, quando nec conuenienter ratione conuincere possunt, neq; alicubi sunt expressa, vt in præfati cōtingit: nam omnia, quæ de necessitate poenitentiae, & de periculo, & obiurgatione impoenitentiae in Scriptura leguntur, possunt sufficienter intelligi ob necessitatem mediū.

Contritionem per se cadere sub præcepto, Concl. 1.

Nihilominus dicendum est primo, contritionem cadere sub speciali præcepto, supposito mortali peccato. Hæc assertio, si de propria & intrinseca cōtritione sumatur, intelligenda est per se, & seclusa institutione sacramenti: nam post illud dubitari potest, an cessauerit, hoc præceptum, stante iustificatione per solam attritionem cum sacramento: quod infra videbimus: si autem sub contritione intelligere velimus tam intrinsecam & propriam contritionem, quā attritionem æquiualem illi ex cōiunctione ad sacramentū, ita generatim explicata conclu-

si verificatur de omni tempore, & lege: est que, vt existimo, communis Theologorum. Eam significat D. Thomas supra q. 84. art. 7. ad 1. q. 85. art. 2. qu. 86. art. 6. ad 3. Et idem sentit 2.2. qu. 79. art. 3. ad 2. vbi ait esse peccatū omissionis non penitere de peccato præterito. Et q. 88. art. 3. ad 2. ait, qui peccauit contra votum, teneri de propria culpa poenitentiam agere. Clarius hoc docet in 4. d. 17. q. 2. artic. 1. quæstionc. 2. ad 4. & q. 3. artic. 1. quæstionc. 4. Et ibi Bonauent. 2. p. artic. 1. q. 1. Richard. ar. 3. Durand. q. 10. n. 5. Maior. q. 9. Alensis 4. p. q. 18. membr. 2. artic. 3. Marfil. q. 12. art. 1. Soto d. 17. q. 2. art. 6. Cano relect. de Poenit. p. 4. Petrus Soto lect. 13. de Poenitent. Viguierius in summa cap. 16 s. 4. vers. 11. Vega libr. 13. in Tridentinum, c. 19. & 20. Medina Cod. de Poenit. q. 2. Sumiturque ex Hieronymo Ecclesiastes 3. & Augustino libr. 50. homiliarum, homil. 50. in cuius vitimis ferè verbis ita concludit persuadendo poenitentiam, *Circumstat ergo nos & præcepta recte viuendi, & exempla penitendi non tantum recte faciendum, sed etiam penitendum. Clarius Tertullianus in lib. de Poenit. c. 4. vbi ad persuadendam bonam esse poenitentiam, hoc medium sumit, Bonum atque utile esse quod Deus præcipit: & infra, Bonum est penitere, an non? quid reuoluis? Deus præcipit.*

Præterea ex Sacra Scriptura possunt ad hoc suadendum afferri ex veteri testamento grauissimæ reprehensiones Prophetarum, Esai. 65. Hierem. 8. & sæpe alias, contra eos, qui voces Dei non audiunt, & poenitentiam nõ agunt: non enim solent hoc modo reprehendi homines, nisi quia præcepta non seruât. Ex nouo autem testamento non infimum argumētum est, quod Christus Dominus, Ioannes Baptista, & omnes Apostoli Matth. 3. Marci 1. Actor. 2. prædicationem suam à poenitentia inchoarunt: nec persuadebant solum vitæ mutationem, sed etiam priorum peccatorum detestationem, vt in superioribus visum est: non persuadebant autem illam tanquam rem vilem, & solum sub consilio existentem, neque noua præcepta quoad hoc imponebât, vt ex verbis eorum constat; sed supponebant omnibus esse cognitam illius rei necessitatem, & obligationem. Quæ expressius declarant Christus Lucae. 13. dicens: *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Quæ verba ante institutionem sacramenti dicta fuere: & declarant hanc poenitentiam omni tempore fuisse necessariam, vt docuit etiam Concilium Tridentinum sessio. 14. cap. 4.

Sed aiunt, his omnibus rectè concludi necessitatem medii, & cum illa sufficienter saluari: & ideo nõ satis probare necessitatem præcepti. Sed contra, nã ex similibus verbis colligimus in Eucharistia necessitatem præcepti, & in baptismo, & in confessione vtamque necessitatem medii, & præcepti: ergo idem dicendum est in præsentia de poenitentia secundum se sumpta, & secluso sacramento. Respondere possunt, esse duplex discrimen: nam illa verba conditionata ex vi sua significant necessitatem, & hanc immediatè concludunt in quacumq; materia: in illis autem tribus sacramentis nulla esset necessitas ex solaciis in ura, nisi ex præcepto orta esset: & ideo ex verbis illis in tali materia optime concluditur necessitas præcepti: necessitas autem medii solum iuxta exigentiam materia, cum ad eorum locis declarauit. At vero poenitentia interior per se & naturalis est necessarium medium ad remissionem peccati: & ideo secluso speciali præcepto poenitentia, verificantur illa verba, *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis*, videlicet non propter speciale impernentia peccatum, sed propter peccatum, quod per poenitentiam non deletur. Et hoc est primum discrimen à priori, ratione cuius ex his verbis non videtur colligi præceptum, cum ad eorum veritatem necessarium non sit. Aliud discrimen à posteriori est, quia in dictis tribus sacramentis necessitas illo-

rum manet, etiam si homo iustificatus sit sine reali susceptione illorum: quod est signum: illa non tantum esse media necessaria ad iustificationem, sed etiam ex præcepto. Secus vero est in contritione: nam si aliquis sine illa iustificatus est, iam non est illi necessaria: ergo signum est, in illa tantum esse necessitatem medii.

Contra hanc vero responsonem obiicitur vtique discrimen in rigore falsum esse. De primo patet, quia formalis actus poenitentia, licet habeat magnâ proportionem ad talem effectum, & hac ratione dici possit esse intrinsecum & connaturale mediū: nihilominus tamen non habet ex se necessitatem simpliciter ad illum finem: nisi ex diuina voluntate & ordinatione descendat. Tum quia ipsa sufficientia, vel efficacitas, vt sic dicam, contritionis ad delendum peccatum in suo genere, non est per se sola naturalis causalitatem eius, nisi intercedat etiam Dei ordinatio, & remissio, vt alibi dictum est late. Tum maxime, quia, si contritio, seu formalis poenitentia haberet illam causalitatem, etiam illam haberet amor diuinus, & consequenter (etiam in illa opinione) formalis poenitentia ex sua natura, & sine diuina ordinatione non posset esse medium necessarium, quia alius actus per se sine illo sufficeret. Falsum est ergo primum discrimen: nam, licet institutio illorum sacramentorum & magis noua sit, & magis extrinseca videatur: tamen etiam necessitas contritionis non est sine institutione pendente ex præcepto, & voluntate diuina. Cuius signum est, quia hæc institutio ex parte mutata est in lege noua, vt infra dicam.

Secundum discrimen etiam falsum est, vt rectè notarunt Medina, & Vega supra; & constat ex dictis supra de necessitate huius medii. Diximus enim, si contingat aliquem iustificari per solū amorē sine formali poenitentia, teneri postea ad formale poenitentiam habendam: ergo, si hoc est signum præcepti, potius inde concluditur dari præceptum formalis poenitentia, seu quod idem est, contritionis: nam alii actus minus perfecti, nec per se necessarii sunt, nec sufficient. Adde præterea, ex ipsa necessitate medii optime colligi, vel nunquam posse iustificari hominem sine tali actu, vel si interdum absq; illo iustificatur, manere obligatum ad illum postea exercendum. Nam alias, neq; in re esset necessarius illud medium, neque in voto, nullo ergo modo est medium necessarium: hæctenus enim alius motus inuentus non est. Sicut nunc, postquam aliquis iustificatus est per contritionem, si non maneret obligatus ad confessionem peccatorū, non potest dici confessio medium necessarium ad talem effectum. Et ratio est, quia illa sola causa est necessaria ad effectū, sine qua fieri non potest, alioqui erit causa sufficiens, nõ tamen necessaria: medium autè est causallius effectus, ad quem dicitur necessarium.

Secundo obiicio contra dictam responsonem, & probo simul assertionem positam: quia, licet daremus illa verba Christi immediate intelligi ad necessitatem medii, ex illa optime inferitur necessitas præcepti, si medium tale sit, vt si actus humanus pendens ex libera hominis voluntate, vt excludamus primū auxiliū præueniētis gratiæ & habitus, nam hæc, quæ à Deo in nobis sine nobis fiunt, non possunt cadere sub præceptum, nisi quatenus aliquid horū pēdet ex dispositione nobis libera, quia præcepta solū possunt de his, quæ sunt in nostra potestate. Quod ergo tale medium, si necessarium sit ad salutem, nobis præcipiatur, videtur esse communis consensus Theologorū. Et inductione constat in actu fidei, spei & charitatis, &c. Ratio enim moralis est euidentis, quia præcepta dantur in ordine ad finem vltimū consequendum, & honeste vitam instituendā: sed nihil est magis necessarium ad honestatem vitæ & ad cōsequutionem vltimi finis, quam id sine quo non potest stare

Replicafol. uisur.

Eadem r. replicafol. do improbatu: & probatur assertio vna. rono.



stare illa honestas, neque ille finis: ergo nihil magis potest cadere in praeceptum, quā hoc mediū. Quid enim praecipitur, si hoc non praecipitur? aut quomodo legislator sufficienter prouidet hominibus, si haec media in suis legibus praetermittit? Et in praesenti declaratur specialiter, supponendo amorem Dei infusum & super omnia, si habeatur, sufficere per modum dispositionis ad remissionem peccati & iustificationem.

Constituamus ergo hominem habentem conscientiam actuale peccati mortalis, & actualiter cogitantem de poenitentia illius, & iudicantem sibi non esse praeceptum: probo igitur poenitentiam non posse esse medium necessarium stante hac rerum dispositione. Quia ille potest sine peccato nolite poenitere, & consequenter Deum poterit super omnia amare, ergo recte concludit poenitentiam non posse esse medium necessarium, nisi etiam sit praeceptum.

Triplicem motiū, ex quo potest oriri praeceptum poenitentiae, proponitur.

Primum.

Tertia, vt propriam rationem huius praeccepti declaremus, & ad quam virtutem spectet, aduertendum est, tribus modis, seu ex triplici motiuo posse oriri hoc praecceptum, scilicet ex lege iustitiae, qua tenetur vnusquisque satisfacere iniuriae factae, quae lex in proposito pertinet ad specialem virtutem poenitentiae, iuxta supra tractata.

Secundum.

Secundo ex lege Charitatis diuinae, quae sicut obligat ad diligendum Deum super omnia: ita obligat etiam hominem vt quod in se est faciat ad recuperandam amicitiam diuinam, si illam perdidit, ac denique ad habendum Deū pro vicimo fine. Tertio ex lege charitatis, propriae, quatenus homo tenetur habere curam animae suae, & consequenter adhibere media necessaria ne in aeternum pereat: si enim charitas proximi obligat vt vnusquisque prouideat alteri in necessitate spiritali, si vnus potest, & alter grauius indiget, multo magis charitas propria obligabit, vt vnusquisque prouideat sibi ipsi. Quae omnia indicauit D. Thomas quaezitione octuagesima quarta articulo quinto ad secundum.

Tertium.

Ex his autem tribus rationibus non omnes sunt aequae certae. Nam prima pendet ex illa quaestione, an poenitentia sit specialis virtus distincta à charitate: quia, si distincta non est, nec praecceptum illud potest esse distinctum à praeccepto pertinente ad charitatem: vnde, si fortasse Victoria hoc solum negare voluit, minus improbabilis est eius opinio. Nihilominus tamen, sicut probabilis est poenitentiam esse specialem virtutem iustitiae ad DEVM, à charitate distinctam, ita verum censeo, esse sufficientem illam rationem huius praeccepti; imo hoc esse proprium praecceptum poenitentiae, quod inquirimus, vt bene sensit Petrus Soto supra: & significauit Diuus Thomas loco proxime citato, dicens, *Requiris Charitas quod homo doleat de offensa in amicum commissa, & quod homo studeat satisfacere: Nam primum horum pertinet ad charitatem immediate & ratione sui, secundum autem potius imperatiue, seu ratione iustitiae.* Sicut inter homines charitas requirit, vt satisfactio exhibeatur; illud tamen est remotè: nam proxime pertinet ad iustitiam. Cum ergo poenitentia sit quaedam iustitia ad Deū, cui per peccatum iniuria illata est: ad illam proxime spectat obligatio satisfaciendi, prout homo potest, & Deus offensus exigit. Imò, si praecceptum poenitentiae non esset huiusmodi, satisfactio pro iniuria Deo illata non caderet sub praecceptum propter se, seu propter rationem iustitiae, sed solum a-

D. Tho.

9

Poenitentia cadere sub praeccepto, ut procedit ex iustitia ad Deum. Assere 2. Petr. Soto.

amicitia diuina, seu eius redintegratio, & reliqua, quatenus sunt media ad hunc finem necessaria. Consequens autem est falsum, tum quia ipsa aequitas iustitiae secum affert obligationem satisfaciendi propter suam honestatem, seu propter ius alterius: tum etiam quia alias amor Dei per se sufficeret ad hunc finem restituendi hominem in amicitiam Dei, & sine causa exigeretur poenitentia, & alia satisfactio.

Sed obiici potest, quia praecceptum poenitentiae non obligat ad exercendum actum poenitentiae sub speciali motiuo illius virtutis: nam si homo contritionem eliciat ex motiuo charitatis, satis implet hanc obligationem poenitentiae: ergo nullum interuenit hic praecceptum proprium illius virtutis, quia virtus non obligat, nisi ad proprium & specialem actum, qui sub proprio illius motiuo fiat.

Respondetur hic duo esse distinguenda: vnum est velle satisfacere Deo: aliud est ipsum satisfacere, quod comparatur ad illam voluntatem, tanquam actus exterior ad interiorum. Praecceptum ergo per se cadit in ipsam satisfactionem, quatenus est constitutiua aequalitatis & iustitiae: & sub hac ratione pertinet ad virtutem iustitiae & consequenter cadit in voluntatem talis satisfactionis, quia praeccepit illam vt actum voluntarium, & humanum. Sicut inter homines praecceptum restituendi per se cadit in actum exteriorum, consequenter vero in voluntatem restituendi: nam licet vtique actus per modum vnus praecipiat, quatenus componunt vnū actum morale, nihilominus, quatenus distincti sunt, vnus praecipitur ratione alterius.

Atque hinc fit vt voluntas illa satisfaciendi Deo, per se cadat sub hoc praecceptum poenitentiae, imo & immediatus ordine executionis vt sic dicam: nam licet ordine intentionis ipsa satisfactio sit prius intentione, executio tamen incipere debet à voluntate. Contingit tamen aliquando, vt prius quam illa specialis virtus poenitentiae velit, aut imperet illam satisfactionem sub propria ratione, homo exerceat illam eandem satisfactionem ex puro motiuo charitatis Dei exercendo contritionem veram: & tunc re ipsa adimplet obligationem praeccepti poenitentiae, etiam vt pertinet ad virtutem iustitiae, quia in re ipsa fit ille actus, qui per illud praecceptum per se intenditur: quod satis est vt cesset, seu impleatur obligatio eius. Sicut inter homines, si quis de facto restituat alienum, etiam si id non faciat per formalem actum iustitiae, & intendendo honestatem eius, sed vel ex amore aliquis, vel ex timore poenae, nihilominus satisfactio obligationi iustitiae, quia id satis est, vt nec transgrediatur illam obligationem, neque amplius illa teneatur.

Ex quo etiam intelligitur, voluntatem illam iustitiae (tam respectu Dei, quam hominis) id esse elicitam à propria virtute iustitiae, non ita cadere absolute in praecceptum, vt sine illa non possit satisfieri obligationi praeccepti per aliam voluntatem, quae habeat eundem effectum, quamuis sub alio motiuo.

Sed nihilominus verum est talem virtutem iustitiae ex se obligare ad talem voluntatem, si necessaria sit ad talem effectum satisfaciendi vel restituendi, vel quia, si aliunde non proueniat, ipsa virtus iustitiae efficaciter mouet, & ex necessitate praeccepti ad talem voluntatem. Quod autem ex praeventione alterius, vt ita dicam, cesset materia eius, & consequenter cesset obligatio habendi illam, accidentarium est. Nam talis obligatio ex praeccepto affirmatiua est, quod non obligat pro semper, sed pro tempore necessitatis: quia ergo exhibita satisfactione, vel restitutione in re ipsa, quacumque via id factum sit, iam cessat necessitas illius voluntatis, ideo cessat etiam obligatio. Quae doctrina ad plures alias virtutes, scilicet religionis, miser-

10 Obiectio.

Solutio.

11

miseri cordiæ, & similes applicari potest. Hocigitur modo præceptum hoc per se pertinet ad specialem virtutem poenitentiae, quanuis in re ipsa expleri possit actibus solius charitatis.

Sed infabit aliquis, nam hinc sequitur præceptū vnius virtutis obligare ad actum alterius, vt præceptum iustitiæ ad actum charitatis: huiusmodi enim est præceptum poenitentiae, quod per se primo dicitur obligare ad satisfactionem possibilem Deo exhibendam; quæ tamen non exhibetur, nisi per actū contritionis, qui est felicitas ad charitatem: Consequens autem videtur esse inconueniens, quia sicut virtus non operatur extra proprios terminos, ita nec præceptum eius extra illos obligat. Respondetur, sicut vna virtus potest imperare actum alterius, ita non esse inconueniens, vt obliget ad actum alterius, vt imperabilem ab ipsa: nam sub ea ratione actus imperatus ad eam virtutem spectat, vt actus externus: præcepta autem virtutum obligant etiam ad actus externos. Exemplum facile est in religione, nam sic hic & nunc ad reddendum Deo cultum debitum sit necessarium exercere actum fidei, ipsa virtus religionis obligabit ad exercendum illum; ita vt omifio talis actus tunc non fit contra fidem, sed contra religionem. Idemque est quoties necessitas exercendi actum vnius virtutis oritur ex alia virtute, quæ requirit actum alterius, vt medium fidei necessarium. Sic ergo in præsentī contritio quatenus est actus imperabilis à virtute poenitentiae, & medium necessarium ad impediendam obligationem illius virtutis, potest exigi ex vi præcepti ad illam virtutem poenitentiae.

Poenitentiam cadere sub præceptum, vt procedit ex charitate diuina. Afferit. 3.

Secunda radix huius obligationis supra tactæ vera est, & mihi certa supposita necessitate poenitentiae ad amicitiam Dei semel amissam recuperandam. Quia nullus actus charitatis maiori ratione cadit in præceptum eiusdem charitatis diuinae, quam ille, qui necessarius est ad ipsammet charitatem habendam: si ergo contritio est necessaria ad charitatem habendam, quia est necessaria ad reconciliationem cum Deo, quæ per charitatem fit, præceptum charitatis Dei obligat ad contritionem. Et hanc radicem huius præcepti tetigit D. Thomas supra, & frequentius Doctores supra citati.

Solum potest obici, quia modus virtutis non cadit sub præcepto: ergo nec dolor de peccato ex gratia & charitate: nec talis dolor, vt per illum consequamur gratiam & charitatem, cadit sub præcepto. Vnde Adrianus quodlib. 6. quæst. 3. ad vltimam quandam confirmationem ait, posse hominem dolere de peccato imperfectè, vt non consequatur gratiam, & nihilominus per illum dolerè implere hoc præceptum poenitentiae. Dico tamen sententiam Adriani falsam esse, & repugnantiam inuoluere, sub quocunque titulo hæc obligatio poenitentiae confideretur. Nam, si agamus de titulo iustitiæ, interrogo, an homo per illum dolorem satisfaciatur Deo quantum ipse exigit, necne. Si ita satisfaciatur, statim consequitur iustitiam, & reconciliatur Deo: hæc enim est promissio eius, vt in superioribus visum est: si verò non ita satisfaciatur, non facit acquitatem iustitiæ quantum potest, & debet: ergo non implet præceptum poenitentiae prout ad iustitiam pertinet. Similiter ratio sumpta ex diuina amicitia aperte conuincit legem charitatis Dei obligare ad talem poenitentiam, quæ ad reconciliationem cum Deo sufficiat: & pari modo, vt dicemus, ratio charitatis proprie obligat ad eam poenitentiam, quæ est medium sufficiens & necessarium ad salutem: quandoquidem effectus non fit tam perfecta poenitentia, vt habeat hunc effectum, non

Fr. Suarez tom. 4.

impletur hoc præceptum, vt bene notauit Vega di. Vega. lib. 13. c. 24.

Ad obiectionem ergo respondeo, modum virtutis, qui formaliter in hoc consistit, vt actus eliciatur ab habitu virtutis, aut quod informetur habitu virtutis: hunc, inquam, modum per se ac directe non cadere sub præceptum, tanquam materiam eius: quia hoc modo habitus non cadunt sub præceptum, neque eorum infusio, cum non sit à nobis, sed à Deo neque eorum efficiencia quatenus infusionem supponit. Nihilominus tamè aliquis modus virtutis potest cadere sub præceptum, & esse materia eius, quo posito infallibilis fit gratiæ & charitatis infusio ex promissione diuina. Patet in amore Dei super omnia, nam sub illo modo cadit sub præceptum, vt per se notum est: si autem illo modo exerceatur, statim infundetur gratia, & charitas, si antea non erant, vt in superioribus ostensum est: eodè ergo modo cadit sub præceptum dolor de peccato super omnia quo posito, statim etiam sequitur iustificatio. Ac denique addo, actum habentem talem modum intrinsecum, & substantialem, non solum posse præcipi propter se, & propter honestatē suam, sed etiam propter reconciliationem cum Deo, & propter sanctificationem & gratiæ infusionem: tunc autem ipsa gratiæ infusio non est materia præcepti, sed finis: sed materia est talis actus virtutis, non quidem vt informatus gratia, formaliter loquedo, sed vt informabilis gratia, seu vt vltima dispositio ad illam. Atque ex hac doctrina obiter expediuntur multæ quæstiones, quæ hic interrogari possent, scilicet: an intentio contritionis, vel duratio vel alii modi similes cadant sub hoc præceptum. Dicendum est enim illum tantum modum cadere, qui est de substantia & ratione contritionis, quia illa sufficit ad reconciliationem cum Deo, & ad congruam satisfactionem, quæ ab homine postulatur. Quis autem sit ille modus, supra declaratum est explicando rationem contritionis.

Poenitentiam præcipi, vt procedit ex charitate propria. Afferit. 4.

Tertia radix huius obligationis, scilicet ex charitate, seu misericordia propria tangitur à Diuo Thoma citato loco his verbis, *Requirat etiam ipsa misericordia ordinata, vt homo subueniat poenitendo suæ miserie, quam per peccatum incurrit.* Et eandem docuerunt Medina dict. Cod. de Poeniten. quæstion. 3. Vega libr. 31. in Tridentinum cap. 20. Soto dist. 17. q. 2. artic. 6. Attigitque Scotus ibi quæst. 1. dicens, poenitentiae obligationem non tantum ex illo præcepto, *Diliges Dominum Deum tuum: sed etiam ex illo, Diliges teipsum*, oriri. Et mihi etiam videtur verissima: nam sine dubio obligatur homo aliquo speciali præcepto vt curā habeat suæ salutis, iuxta illud Ecclesiast. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo: & contine, & congrega cor tuum in sanctitate.* Quod præceptum non nisi ad charitatem & misericordiam erga seipsum pertinet. Etenim, si ex charitate obligatur homo, vt sibi prouideat in corporalibus, cur non magis in spiritualibus? Item si ex charitate obligatur homo ad subueniendum proximo in spiritualibus; cur non magis sibi ipsi? Quo argumento vsus est Augustinus in Enchirid. cap. 76. dicens, *Qui vult eleemosynam ordinare dare, à seipso debet incipere, & eam sibi primum dare.* Et propter hunc dilectionis ordinem ait dictum esse, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Et subdit deinde, primam eleemosynam hominis erga seipsum esse debere remissionem peccatorum sibi procurare. Eandem doctrinam habet 21. de Ciuitate, cap. 27. Si ergo tenetur homo, ex charitate propria sibi prouidere in spiritualibus, profecto maximè vrgebitur hac obligatione vbi periculum æternæ damnationis imminet: at hoc non solum imminet,

Q. 3. sed

12

Vnus virtutis posse obligare ad actum alterius.

24

Adrianus improbat.

15

Obiectioni occurritur.

16

16

Medin. Vega. Soto. Scot.

Eccles.

Aug.

sed etiam certissima est damnatio, si de peccatis commisisis penitentiam non agat: ergo etiam ex vi huius precepti charitatis ad penitentiam agendam obligatur.

SECTIO II.

Utrum impoenitentia sit speciale peccatum ab aliis separabile.

Prima difficultas

Quoniam peccatum precepto opponitur, & opposita inter se comparata melius cognoscuntur ideo tractanda est hoc loco duplex difficultas, quae circa peccatum impoenitentiae insurgit. Prior est, quia ex resolutione data, & ex multiplici obligatione ad penitentendum, quam explicauimus, sequitur, omissionem penitentiae tempore debito, esse speciale peccatum, quia est contra speciale preceptum. Consequens est contra D. Thomam 2. 2. qu. 14. artic. 1. ad 3. ubi exponens Augustinum dicentem, peccatum in Spiritum sanctum esse finalem impoenitentiam, dicit, huiusmodi impoenitentiam finalem non esse speciale peccatum. Quod si hoc verum est de impoenitentia in fine vitae, a fortiori habebit locum in omnia alia impoenitentia, quocumque tempore habeatur. Indicat autem D. Tho. rationem, quia impoenitentia est circumstantia generalis, quae cuiusque peccato adiungi potest; talis autem circumstantia non dat speciale malitiam, nisi sit specialiter intenta, ut in superioribus etiam dictum est: Ergo. Confirmatur, quia alias sequitur processus in infinitum: nam si impoenitentia de primo peccato est secundum peccatum, impoenitentia de hoc secundo erit tertium, & de tertio erit quartum, & sic in infinitum.

D. Thom.

Secunda difficultas

Alteri difficultas est, nam si impoenitentia est speciale peccatum, non erit vnum, sed tripliciter peccatum, iuxta tres obligationes penitendi supra declaratas. Sequela patet, quia tres illae obligationes sunt diuersarum rationum, scilicet iustitiae ad Deum, & charitatis Dei & sui ipsius, & non est maior ratio cur transgressio vnius constituat speciale peccatum, quam alterius. Consequens autem per se videtur absurdum, alias homo nunquam posset mori in peccato mortali, quin quatuor ad minimum peccatorum mortalium reatum habeat, scilicet: illius, qui commisit, & tripliciter impoenitentiae. Imo ulterius sequitur, quoties homo peccat mortaliter, quatuor peccata committere, vnum pertinens ad specialem materiam, verbi gratia furti, aut homicidii, & c. aliud iniustitiae contra Deum, nam si iniustitia erga Deum obligat ad satisfaciendum illi pro iniuria illata, a fortiori obligat semper, & pro semper ad non inferendam illi iniuriam; tertium erit contra charitatem Dei, ob similem rationem: nam si charitas Dei obligat ad procurandam Dei amicitiam iam amissam, a fortiori obligabit ad non amittendam illam: quartum erit contra charitatem propriam eadem proportionem: nam si tenemur ex propria charitate facere quod in nobis est ad recuperandam gratiam amissam: ergo multo magis ad non amittendam illam, neque nos spiritualiter occidendum: ergo, si ad multiplicanda peccata impoenitentiae sufficit haec multiplex obligatio, sufficit ad multiplicandas malitias in cuiuslibet peccati commissione.

3 Assertio primogenitaliter affirmans.

Nihilominus dicendum est, impoenitentiam esse posse speciale peccatum: hoc enim manifeste sequitur ex resolutione praecedentis sectionis: nam si preceptum penitendi speciale est: violatio eius esse poterit peculiare peccatum: nam habet propriae deordinationem. Et ita in hac generali assertionem omnes auctores citandi conueniunt. Difficultas vero est, quis modus voluntatis, seu voluntarii necessarius sit ad hoc speciale peccatum; aliquod enim volunta-

rium necessarium esse, manifestum est, quia peccatum aut voluntarium est, aut peccatum non est, ut ex sententia Augustini vulgatum est apud Theologos. Quocirca, si contingat aliquem omittere penitentiam tempore mortis, aut quocumque alio tempore debito, & omissionem illam nullo modo voluntariam esse nec directam, nec indirectam, tunc certum est illam impoenitentiam non esse speciale peccatum; quia non est voluntaria transgressio precepti penitendi. Potest autem hoc contingere in hac omissione sicut in aliis, ex inuincibili ignorantia, naturali obliuione, vel inconsideratione, aut alia simili impotentia. Tunc ergo erit impoenitentia materialis (ut sic dicam) potius quam formalis: ut ergo formalis sit, aliquod voluntarium necessarium est.

4 Duplex impoenitentia motus.

Duobus autem modis potest omisio aliqua voluntaria esse; primo, directe per expressum actum ac propositum voluntatis, habens pro obiecto ipsam omissionem precepto contrariam, qualis in praesenti materia est non penitere tempore debito. Velle enim non penitere, seu nolle penitere pro eo tempore, pro quo nondum preceptum penitendae obligat, non est propria impoenitentia, quae sit specialis culpa, quia non est transgressio precepti, quia illud non pro semper obligat, ut infra latius videbimus. Opponet ergo, ut ex parte obiecti voluntas feratur in omissionem penitentiae pro eo tempore, pro quo eius preceptum obligat. Dico autem, ex parte obiecti, quia ex parte actus voluntatis non est id semper necessarium: nam si quis nunc velit non penitere tempore mortis, iam peccat peccato impoenitentiae, saltem secundum affectum, ut constat in proposito omittendi missam, vel in quacumque alia omissione. Ratio autem est, quia preceptum affirmatiuum licet non obliget pro semper ad exercendum actum precepti, obligat tamen ad non habendum affectum sibi repugnantem, & quoad hoc habet vim precepti negatiui. Alio modo contingit omissionem esse voluntariam solum indirecte, seu interpretatiue, quando scilicet ex negligentia culpabili actus omittitur tempore debito; vel ex ignorantia vincibili, vel ex certa scientia, sine voluntate quidem directa omittendi, cum voluntate tamen agendi, vel retinendi aliquid incompossibile precepto.

5 Secunda assertio affirmans de proposito penitentiae.

De primo ergo modo voluntatis certum est, impoenitentiam illo modo voluntariam esse speciale peccatum, vel in affectu tantum, si sit in solo proposito ante illud tempus, pro quo obligat preceptum penitentiae, vel etiam in effectu, seu quasi opere consummato, si visque ad tempus obligationis duret. Hoc docuit expresse D. Thomas in 2. 2. d. quaest. 14. artic. 2. ubi dicit, impoenitentiam prout numeratur inter species peccati in Spiritum sanctum, non dicere solam permanentiam in peccato: sed propositum non penitendum: in 2. d. 43. significat vnicuique modum committendi hoc peccatum speciale, esse per formale propositum, de quo postea videbimus quoad partem exclusiuam. In hac etiam assertionem omnes Theologi conueniunt, & conuincitur ratione supra facta: nam transgressio specialis precepti est speciale peccatum: ergo tunc maxime erit, quando transgressio illa directe voluntaria est. Item, propositum illud est specialis actus tendens in obiectum habens specialem malitiam: ergo est speciale peccatum. Tandem, illa voluntas habet malitiam moralem, & per se non habet aliam, nisi malitiam impoenitentiae: nam qui est fornicator & postea non vult penitere, non habet nouam malitiam fornicationis, sed impoenitentiae tantum: unde per iurum, & fornicarium, si penitere nolit, peccatum eiusdem speciei committit, etiam si peccata, in quibus permanent, sint speciei diuersae: est ergo talis impoenitentia speciale peccatum.

6 Tertia assertio addu-

De alio autem modo voluntarii nonnulla dubitatio est propter D. Thomae testimonium supra addu-